

संघ लोक सेवा आयोग
मुख्य परीक्षा पेपर

डाउनलोड

संघ लोक सेवा आयोग

मुख्य परीक्षा

प्रश्न पत्र – 2018

(वैकल्पिक साहित्य विषय)

विषय : संस्कृत पेपर -२ (Sanskrit Paper - 2)

वियोज्य DETACHABLE

संस्कृतम् (द्वितीयं प्रश्नपत्रम्)
(साहित्यम्)

SANSKRIT (Paper II)
(LITERATURE)

समय : होरात्रयम् (घण्टा-त्रयम्)
Time Allowed : Three Hours

पूर्णाङ्कः : 250
Maximum Marks : 250

प्रश्नपत्र-संबन्धिताः विशेषनिर्देशाः

कृपया प्रश्नोत्तरलेखनात् पूर्वं निम्नलिखितनिर्देशाः सावधानतया पठनीयाः

खण्डद्वयेषु विभाजिताः अष्ट-प्रश्नाः ।

परीक्षार्थिभिः पञ्चैव प्रश्नाः समाधेयाः ।

प्रश्नसंख्या 1 तथा 5 अनिवार्यतया समाधेया । शेषप्रश्नेषु त्रयाणां समाधानं प्रदेयम् । तत्र प्रत्येकखण्डात् एकमवश्यं करणीयम् ।

सर्वत्र प्रश्नस्य तस्य भागस्य च अङ्काः तत्रैव निर्दिष्टाः ।

प्रश्नसंख्या 4, 5 तथा 6 संस्कृतभाषयैव समाधेयाः । शेष-प्रश्नानां समाधानं यथेच्छं संस्कृतभाषया अथवा परीक्षाप्रवेश-प्रमाण-पत्रेण स्वीकृत-भाषया करणीयम् । संस्कृतभाषा देवनागरी-लिप्यामेव लेखनीया ।

प्रश्नोत्तरस्य पदसीमा यदि निर्धारिता तर्हि सा सीमा पालनीया ।

यदि प्रश्नोत्तरपुस्तिकायां कोपि पृष्ठः अंशो वा रिक्तः (अलिखितः) स्यात्तर्हि तत्र स्पष्टरूपेण अनुलोम-विलोमरेखा(×) विधेया ।

प्रश्नक्रमानुसारमेव क्रमेण प्रश्नोत्तराणि प्रदेयानि । न चेत् अंशतः प्रदत्तं प्रश्नोत्तरमपि संपूर्णप्रश्नोत्तरवत् भवेत् ।

QUESTION PAPER SPECIFIC INSTRUCTIONS

Please read each of the following instructions carefully before attempting questions :

There are EIGHT questions divided in TWO SECTIONS.

Candidate has to attempt FIVE questions in all.

Questions No. 1 and 5 are compulsory and out of the remaining; any THREE are to be attempted choosing at least ONE from each Section.

The number of marks carried by a question/part is indicated against it.

Questions No. 4, 5 and 6 must be answered in SANSKRIT and the remaining questions must be answered either in SANSKRIT or in the medium authorized in the Admission Certificate. Answers written in SANSKRIT must be in Devanagari script.

Word limit in questions, wherever specified, should be adhered to.

Any page or portion of the page left blank in the Question-cum-Answer Booklet must be clearly struck off.

Attempts of questions shall be counted in sequential order. Unless struck off, attempt of a question shall be counted even if attempted partly.

खण्ड 'A' SECTION 'A'

1. अधोनिर्दिष्टानां विषयाणामुदाहरणमुखेन पर्यालोचनं क्रियताम् । (150 शब्दपरिमितमेव) 10×5=50
- 1.(a) किरातार्जुनीये कथाया नावीन्यं यद्वा भाषाविनियोगस्य वैशिष्ट्यं परिलक्ष्यते । 10
- 1.(b) श्रीहर्षेण नैषधीयचरिते प्रदर्शितं वर्णनचातुर्यं सोदाहरणं लिखत । 10
- 1.(c) कुमारसम्भव-महाकाव्ये शिवपार्वत्योः शृङ्गारवर्णनस्य औचित्यं चिन्तयत । 10
- 1.(d) दशकुमारचरितात् कस्याप्येकस्य राजकुमारस्य प्रवासानुभववर्णनं क्रियताम् । 10
- 1.(e) शुकनासोपदेशस्य उपयोगिता आधुनिकसन्दर्भे समीक्ष्यताम् । 10
2. अधोनिर्दिष्टानां विषयाणां सारगर्भितां समीक्षां लिखत । 15+15+20=50
- 2.(a) "ईशावास्योपनिषदि वर्णिताः ये विचाराः सन्ति ते आधुनिक-जीवनयात्रायां मार्गदर्शकाः भवन्ति" कथमिति स्पष्टीक्रियताम् । 15
- 2.(b) रामायणस्य सुन्दरकाण्डे वर्णितं हनुमतोऽद्भुतरसाप्लावितं दूतकर्म सोदाहरणं समीक्ष्यताम् । 15
- 2.(c) श्रीमद्भगवद्गीतायां श्रीकृष्णेन भगवता कथं कर्मयोगस्य भक्तियोगस्य च समन्वयः कृतः ? 20
3. अधोनिर्दिष्टानां नाट्यविषयक-प्रश्नानां समाधानं क्रियताम् । 15+15+20=50
- 3.(a) स्वप्नवासवदत्ते स्वप्नदृश्यस्य नाटकीयं तात्पर्यं महत्त्वं च सम्यक् प्रतिपाद्यताम् । 15
- 3.(b) 'उत्तरे रामचरिते प्रेमधर्मविरुद्धो राजधर्मः' इति वचनं कथं चरितार्थं भवति । 15
- 3.(c) अभिज्ञानशाकुन्तले प्रयुक्तानां भ्रमर-हरिणीत्यादीनां प्रतीकानां प्रयोजनं, सातत्यं सौन्दर्यञ्च निरूपयत । 20
4. अधस्तनानां विवेचनं संक्षेपेण संस्कृतभाषयैव देवनागरीलिप्यामेव च कर्तव्यम् । 15+15+20=50
- 4.(a) नीतिशतकाद् यथेच्छं त्रीणि सुभाषितानि चित्वा, तत्र तत्र निरूपिताः जीवनोपयोगिनो विचाराः विशदीक्रियताम् । 15
- 4.(b) 'कल्हणस्य राजतरङ्गिणी काव्यकौशलं प्रदर्शयन् काश्मीरस्य प्रामाणिकम् इतिहासमपि प्रस्तौति' इमामुक्तिं साधयत । 15
- 4.(c) अमरुशतकस्य काव्यकला निर्वर्णयताम् । 20

खण्ड 'B' SECTION 'B'

5. नागराक्षरैः संस्कृतभाषया 150 पदपरिमाणेन व्याख्यायन्तामेते श्लोकाः । 10×5=50
- 5.(a) रघूणामन्वयं वक्ष्ये तनुवाग्विभवोऽपि सन् ।
तद्गुणैः कर्णमागत्य चापलाय प्रचोदितः ॥ 10
- 5.(b) पदं तुषारस्रुतिधौतरक्तं
यस्मिन्नदृष्ट्वापि हतद्विपानाम् ।
विदन्ति मार्गं नखरन्ध्रमुक्तै-
मुक्ताफलैः केसरिणां किराताः ॥ 10
- 5.(c) मन्दः कवियशःप्रार्थी गमिष्याम्युपहास्यताम् ।
प्रांशुलभ्ये फले लोभादुद्वाहुरिव वामनः ॥ 10
- 5.(d) निसर्गदुर्बोधमबोधविक्लवाः क्व भूपतीनां चरितं क्व जन्तवः ।
तवानुभावोऽयमवेदि यन्मया निगूढतत्त्वं नयवर्त्म-विद्विषाम् ॥ 10
- 5.(e) तथापि जिह्वः स भवञ्जिगीषया तनोति शुभ्रं गुणसम्पदा यशः ।
समुन्नयन् भूतिमनार्यसङ्गमाद् वरं विरोधोऽपि समं महात्मभिः ॥ 10
6. अधोलिखितानां व्याख्या संस्कृतभाषया नागराक्षरैश्च विधेया । 15+15+20=50
- 6.(a) तां कृशां दीनवदनां मलिनाम्बरवासिनीम् ।
भर्त्सयांचक्रिरे सीतां राक्षस्यस्तां समन्ततः ॥ 15
- 6.(b) वासांसि जीर्णानि यथा विहाय
नवानि गृह्णाति नरोऽपराणि ।
तथा शरीराणि विहाय जीर्णा-
न्यन्यानि संयाति नवानि देही ॥ 15
- 6.(c) अग्ने नय सुपथा राये अस्मान्
विश्वानि देव वयुनानि विद्वान् ।
युयोध्यस्मज्जुहुराणमेनो
भूयिष्ठां ते नम-उक्तिं विधेम ॥ 20

7. अधोलिखितानाम् आशयः ससन्दर्भं प्रतिपादनीयः । 15+15+20=50
- 7.(a) संतप्तानां त्वमसि शरणं तत्पयोद प्रियायाः
सन्देशं मे हर धनपतिक्रोधविश्लेषितस्य ।
गन्तव्या ते वसतिरलका नाम यक्षेश्वराणां
बाह्योद्यानस्थित-हरशिरश्चन्द्रिका-धौतहर्म्या ॥ 15
- 7.(b) स्वल्पसत्त्वमुन्मत्तीकरोति । सरस्वतीपरिगृहीतमीर्ष्येव नालिङ्गति जनम् । गुणवन्तमपवित्रमिव न
स्पृशति । उदारसत्त्वममङ्गलमिव न बहु मन्यते । सुजनमनिमित्तमिव न पश्यति । अभिजातमहिमिव
लङ्घयति । शूरं कण्टकमिव परिहरति । दातारं दुःस्वप्नमिव न स्मरति । मनस्विनमुन्मत्तमिवोप-
हसति ॥ 15
- 7.(c) लभेत सिकतासु तैलमपि यत्नतः पीडयन्
पिबेच्च मृगतृष्णिकासु सलिलं पिपासार्दितः ।
कदाचिदपि पर्यटन् शशविषाणमासादयेत्
न तु प्रतिनिविष्टमूर्खजनचित्तमाराधयेत् ॥ 20
8. अधोलिखितानां पद्यानां प्रसङ्गनिर्देशपूर्वकं व्याख्यानं क्रियताम् । 15+15+20=50
- 8.(a) इयं गेहे लक्ष्मीरियममृतवर्तिर्नयनयो-
रसावस्याः स्पर्शो वपुषि बहुलश्चन्दनरसः ।
अयं बाहुः कण्ठे शिशिरमसृणो मौक्तिकसरः
किमस्या न प्रेयो यदि परमसह्यस्तु विरहः ॥ 15
- 8.(b) अद्वैतं सुखदुःखयोरनुगतं सर्वास्ववस्थासु यद्
विश्रामो हृदयस्य यत्र जरसा यस्मिन्नहार्यो रसः ।
कालेनावरणात्ययात्परिणते यत् स्नेहसारे स्थितं
भद्रं तस्य सुमानुषस्य कथमप्येकं हि तत्प्राप्यते ॥ 15
- 8.(c) शुश्रूषस्व गुरुन् कुरु प्रियसखीवृत्तिं सपत्नीजने
भर्तुर्विप्रकृतापि रोषणतया मा स्म प्रतीपं गमः ।
भूविष्टं भव दक्षिणा परिजने भाग्येष्वनुत्सेकिनी
यान्त्येवं गृहिणीपदं युवतयो वामाः कुलस्याधयः ॥ 20

ध्येय IAS अब व्हाट्सएप पर Dhyeya IAS Now on Whatsapp

ध्येय IAS अब व्हाट्सएप पर
मुफ्त अध्ययन सामग्री उपलब्ध है

ध्येय IAS के व्हाट्सएप ग्रुप से जुड़ने
के लिए 9205336069 पर "Hi Dhyeya IAS"
लिख कर मैसेज करें

आप हमारी वेबसाइट के माध्यम से भी जुड़ सकते हैं
www.dhyeyaias.com
www.dhyeyaias.in

ध्येय IAS के व्हाट्सएप ग्रुप से जुड़ने के लिए 9205336069 पर "Hi Dhyeya IAS" लिख कर मैसेज करें

आप हमारी वेबसाइट के माध्यम से भी जुड़ सकते हैं

www.dhyeyaias.com
www.dhyeyaias.in

Address: 635, Ground Floor, Main Road, Dr. Mukherjee Nagar, Delhi 110009
Phone No: 011-47354625/ 26 , 9205274741/42, 011-49274400